

TOMAS AKVINIETIS

SUMA PRIEŠ PAGONIS

TREČIOJI KNYGA. APVAIZDA. 101–103 SKYRIAI

Summa Contra Gentiles. Book III. Providence.
Chapters 101–103

CI SKYRIUS

APIE STEBUKLUS

[1] Tai, kas retkarčiais Dievo valia įvyksta ne pagal bendrą daiktams nustatytą tvarką, įprasta vadinti stebuklu: juk stebimės regėdami mums nežinomos priežasties padarinį. Ir kadangi kartais ta pati priežastis vieniems būna žinoma, o kitiems nežinoma, tai atsitinka taip, kad regėdami tą patį padarinį, vieni stebisi, o kiti nesistebi: juk Saulės užtemimas astrologo nestebina, nes jis žino apie jo priežastį, tačiau astrologijos neišmanančio ir apie užtemimo priežastį nežinančio žmogaus Saulės užtemimas negali nestebinti. Taigi tas pats reiškiny vieną žmogų stebina, o kitą – ne. Absoliučiai nuostabus yra tas reiškiny, kurio priežastis visiškai nežinoma, ir žodis stebuklas reiškia, kad tas reiškiny pats savaime stebina visus, o ne tik tą ar kitą žmogų. Ir visiems žmonėms nežinoma priežastis yra Dievas, nes jau įrodyta¹, kad joks žmogus šiame gyvenime negali jo esmės pažinti.

Todėl stebuklais teisingai vadinami tie dalykai, kurie Dievo valia įvyksta ne pagal bendrą daiktams galiojančią tvarką.

[2] Tačiau tų nuostabių įvykių yra skirtingi laipsniai ir tvarkos, nes aukščiausią stebuklingumo laipsnį turi tai, ką padaro Dievas, o gamta niekada negali padaryti: pavyzdžiui, kad du kūnai užimtų tą pačią vietą, kad Saulė pasuktų atgal

| Dail. Beato Angelico

RAKTAŽODŽIAI: Tomas Akvinielis, Suma prieš pagonis, stebuklai, Dievas, substancijos.

KEY WORDS: Thomas Aquinas, Summa Contra Gentiles, miracles, God, substances.

arba sustotų, kad jūra prasiskirtų ir leistų keliauninkams praeiti. Bet ir tuose įvykiuose yra tam tikra tvarka, nes stebuklingesnis yra tas Dievo sukeltas įvykis, kuris gamtos galiai mažiau įmanomas. Pavyzdžiui, Saulės posūkis atgal yra stebuklingesnis už jūros prasiskyrimą.

- [3] Antras stebuklingumo laipsnis priklauso tiems Dievo daromiems įvykiams, kuriuos ir gamta gali padaryti, tačiau ne ta tvarka. Mat gamta daro taip, kad gyvūnas kvėpuoja, regi ir juda, bet kad jis miręs kvėpuotų, apakęs regėtų, paralyžiuotas judėtų, šito gamta negali padaryti, o Dievas kartais stebuklingai daro. Taip pat ir šie stebuklai laipsniuojami pagal nutolimą nuo gamtos galios.
- [4] O trečiasis Dievo daromų įvykių stebuklingumo laipsnis priklauso tiems dalykams, kuriuos paprastai daro gamta, tačiau Dievas juos atlieka nesinaudodamas gamtos pradais. Pavyzdžiui, kai karštligę gali išgydyti gamta, bet išgydo Dievo galia, ir kai lyja gamtos pradams neveikiant.

CII SKYRIUS

KAD TIK DIEVAS DARO STEBUKLUS

- [1] Remiantis tuo, kas jau pasakyta, galima parodyti, kad stebuklus tik Dievas gali daryti.
- [2] Tai, kas visiškai pajungta tvarkai, negali veikti virš tos tvarkos. Tačiau visi kūriniai yra pajungti tai tvarkai, kurią Dievas daiktams nustatė. Todėl joks kūrinys negali veikti virš šios tvarkos. Tačiau būtent tai reiškia stebuklų darymą.
- [3] Taip pat. Jei kuri nors ribota galia sukelia jai būdingą padarinį, kuriam yra determinuota, stebuklo nėra, nors tai gali stebinti tą, kuris tos galios nepažįsta. Pavyzdžiui, neišmanėlius stebina tai, kad magnetas traukia geležį, arba kad kokia nors maža žuvis sulaiko laivą. Tačiau kiekvieną kūrinio galią riboja tam tikras apibrėžtas padarinys arba padariniai. Todėl visa, kas padaroma kokio nors kūrinio galia, negali būti vadinama tikru stebuklu, net jeigu stebina to kūrinio galios nepažįstančiuosius. Bet tai, ką padaro dieviškoji galia, kuri būdama begalinė ir iš esmės nepažini, yra tikras stebuklas.
- [4] Toliau. Kiekvienam kūriniumi reikia jo veiklos objekto, su kuriuo veikia, nes tik Dievas gali ką nors daryti iš nieko, kaip tai jau buvo parodyta². Tačiau tas, kurio veiklai reikia objekto, gali daryti vien tai, ko atžvilgiu tasai objektas yra galimybė, nes objektą jis veikia taip, kad iš galimybės jį redukuotų į aktualybę. Todėl joks kūrinys negali kurti, bet gali daryti vien tai, kas jau yra veikiamo daikto galimybė. Tačiau Dievo valia įvyksta daugybė stebuklų, kai kuriame nors daikte dieviškoji galia padaro tai, ko to daikto galimybėje nebuvo: pavyzdžiui, kad numirėlis atgytų, kad Saulė judėtų priešinga kryptimi, kad du kūnai užimtų tą pačią vietą. Tokių stebuklų negali padaryti jokios sukurtos galios.
- [5] Be to. Objektas, kuriame veikiama, susijęs su veiksmu, kuris jį redukuoja iš galimybės į aktualybę, ir su aktualybe, į kurią redukuojamas. Kadangi objektas

yra galimybė ne bet kokiai, o tik apibrėžtai aktualybei, tai iš galimybės į aktua-lybę ją galima redukuoti tik tam tikru apibrėžtu veiksmu: juk norint redukuoti į skirtingas aktualybes, reikia skirtingų veiksmų. Pavyzdžiui, kadangi oras yra tiek ugnies, tiek vandens galimybė, tai, veikiant vienam veiksmui, iš jo atsiranda ugnies aktualybė, o veikianti kitam – vandens aktualybė. Taip pat akivaizdu, kad kūniška medžiaga į kokią nors tobulą aktualybę neredukuojama pasitelkus tik bendrojo veiksmo galią, bet dar turi būti tam tikras ypatingas veikiantysis, kuris nukreiptų bendrojo veiksmo galios poveikį į konkretų pa-darinį. Bet į ne tokią tobulą aktualybę kūniška materija gali būti redukuota pasitelkus tik bendrojo veiksmo galią nedalyvaujant jokiam ypatingam veiks-niui: juk tam, kad atsirastų tobulas gyvūnas, reikia ne tik dangaus kūno galios veikimo, bet dar reikia tam tikros sėklos, o netobuliems gyvūnams atsirasti sėklos nereikia, pakanka tik dangaus kūno galios. Todėl žemesniųjų gyvūnų (kuriems prigimties skirta atsirasti ne dėl ypatingų žemesniųjų priešasčių vei-kimo) atsiradimas vien dėl bendrųjų aukštesniųjų priešasčių veikimo nėra joks stebuklas, jeigu jie taip atsiranda, – lygiai kaip nėra nieko nuostabaus tame, kad puvinas be jokių sėklų pagimdo žemesniuosius gyvūnus. Bet jeigu jiems prigimties neskirta atsirasti vien tik dėl aukštesniųjų priešasčių veikimo, tai jų vystymuisi dar reikia ypatingų žemesniųjų priešasčių. Bet jei koks nors pada-rinys padaromas kokia nors aukštesniąja priežastimi tiesioginiams pradmenims tarpininkaujant, jokio stebuklo nėra. Vadinasi, aukštesniųjų kūrinų galia jokiū būdu negali padaryti jokio stebuklo.

- [6] Toliau. Atrodo, kad remiantis tuo pačiu pagrindu, reikia pripažinti, jog kas nors padaromas iš objekto, ir kad padaroma vien tai, kas yra to objekto gali-mybė, ir kad padaroma tvarkingai praeinant tarpines pakopas. Mat objektas tampa galutiniam produktui gretima galimybe tik aktualiai praėjęs visas tar-pines raidos pakopas: šitaip maistas tampa kūnui gretima galimybe tik tada, kai pavirsta krauju. Tačiau kiekvienas kūrinys turi turėti objektą, kad galėtų ką nors daryti, ir, kaip jau parodyta, jis gali daryti tik tai, kas yra to objekto galimybė. Vadinasi, kūrinys ką nors daryti gali tik per apibrėžtas tarpines pa-kopas redukuodamas objektą į aktualybę. Vadinasi, kūrinio galia negali pada-ryti tokio stebuklo, kad koks nors padarinys atsirastų ne pagal prigimties jam nustatytą atsiradimo tvarką.
- [7] Dar. Egzistuoja tam tikra natūrali judėjimo rūšių tvarka, nes pirmasis judėjimas yra vietinis, todėl jis yra kitų judėjimų priežastis, nes bet kuriai giminei priklausantis pirmasis yra visų kitų tai giminei priklausančiųjų priežastis. Tačiau kie-kvienas šiame žemesniajame pasaulyje atsirandantis padarinys turi būti pada-romas kokiū nors gimdymu arba pakeitimu. Todėl būtina, kad jis atsirastų dėl kokio nors vietinio judėjimo, net tada, kai jį daro koks nors nematerialus veiks-nys, kuris, tiesą sakant, negali būti judinamas keičiant vietą. Tačiau tie padariniai, kuriuos pasinaudodamos kūniškomis priemonėmis padaro bekūnės substanci-

jos, nėra stebuklai, nes kūnai veikia tik natūraliai. Todėl sukurtos bekūnės substancijos savo galiomis jokio stebuklo negali padaryti. Dar labiau stebuklo negali padaryti kūniškos substancijos, nes kiekvienas jų veiksmas yra natūralus.

- [8] Vadinas, vien tik Dievas gali daryti stebuklus, nes jis yra viršesnis už viską apimančią tvarką ir iš jo apvaizdos visa toji tvarka kyla. O jo galia, kadangi visiškai beribė, nesaistoma jokia apibrėžtu padariniu, nei tuo, kad savo padarinį darytų koku nors apibrėžtu būdu arba nustatyta tvarka.
- [9] Todėl Psalmių knygoje apie Dievą sakoma: *kuris daro nuostabiai didingus darbus* (Ps 136, 4).

CIII SKYRIUS

KAIP DVASINĖS SUBSTANCIJOS DARO KAI KURIUOS
STULBINAMUS DALYKUS, KURIE IŠ TIESŲ NĖRA STEBUKLINGI

- [1] Tačiau Avicena manė³, kad darant tam tikrus padarinius, medžiaga atskirtosioms substancijoms paklūsta labiau negu medžiagoje veikiantiems priešingiems veiksniams. Todėl jis teigė, kad minėtų substancijų mintys tuose žemesniuosiuose daiktuose kartais lemia tam tikrus padarinius – pavyzdžiui, lietu arba ligonio išgijimą, – be jokio kūniško veiksnio tarpininkavimo.
- [2] Ši savo požiūrį jis grindė pavyzdžiu mūsų sielos, kuri, turėdama stiprią vaizduotę, vien tik savo suvokimu paveikia kūną. Pavyzdžiui, einantis aukštai iškeltu rąstu lengvai nukrinta, nes iš baimės įsivaizduoja kritimą; bet nenukristų, jeigu eitų ant žemės padėtu rąstu ir negalėtų bijoti nukristi. Taip pat akivaizdu, kad vien tik sielos supratimas įkaitina kūną, kaip tai atsitinka išsigėdžiantiems arba supykstantiems; arba atšaldo, kaip tai atsitinka išsigąstantiems. O kartais intensyvus mąstymas apie ligą – pavyzdžiui, karštinę ar net raupsus, – susargdina. Todėl jis teigia, kad jeigu siela yra švari, nepavaldi kūniškoms aistroms ir stipri savo mąstymu, tai jai paklūsta ne tik jos pačios kūnas, bet ir kiti kūnai taip, kad savo mintimi ji išgydo ligonį arba atsitinka kas nors panašaus. Ir teigia, jog tai yra užkerėjimo priežastis, nes piktos valios stipriai paveikta kieno nors siela siekia kam nors pakenkti, ypač vaikams, nes dėl savo kūnų minkštumo jie lengvai priima poveikį. Todėl Avicena manė⁴, kad atskirtųjų substancijų, kurias vadino dangaus sferų sielomis arba judintojais, mintys dar labiau paveikios tiems žemesniesiems tiesiogiai be jokių kūniškų veiksnių tarpininkavimo.
- [3] Ši jo nuomonė pakankamai dera su kitomis jo pažiūromis. Mat jis teigia, jog visos substancinės formos į šį žemesnijį pasaulį liejasi iš atskirtosios substancijos ir jog kūniški veiksniai tik paruošia materiją tam, kad ji priimtų atskirtųjų veiksnių poveikį. Bet, pasak Aristotelio, tai nėra tiesa, nes *Metafizikos* septintoje knygoje⁵ jis įrodo, kad materijoje esančios formos atsiranda ne iš atskirtųjų formų, o iš tų formų, kurios jau yra materijoje: kaip tik todėl egzistuoja darančiojo ir padaryto panašumas.

- [4] Taip pat iš sielos poveikio kūnui paimtas pavyzdys nelabai paremia jo nuomonę, nes mintis kūnui nedaro jokie poveikio, jeigu prie jos neprisideda koks nors jausmas, pavyzdžiui, džiaugsmo, baimės, geismo arba koks nors kitas jausmas. Bet tokie jausmai kyla kartu su tam tikru širdies sujudimu, kuris ir sukelia pakitimus visame kūne vietiniu judėjimu arba kokia nors kitokia kaita. Todėl vis dar tebegalioja išvada, kad dvasinės substancijos mintis pakitimus kūne sukelia tik tarpininkaujant vietiniam judėjimui.
- [5] O tai, ką Avicena sako apie kerėjimą, reiškia ne tai, kad vieno žmogaus mintis tiesiogiai paveikia kito žmogaus kūną, o tai, kad tarpininkaujant širdies judėjimui, tame kūne sukelia pakitimą ir tas pakitimas pasiekia akį, kuri gali paveikti ką nors išoriška, ypač tą, kuris lengvai paveikiamas, pavyzdžiui, menstruojančios moters akis paveikia veidrodis.
- [6] Todėl sukurtoji dvasinė substancija savąja galia kūniškai materijai negali suteikti formos taip, tarsi materija jai paklustų išsiliedama į tos formos aktualybę, nebent tik per kokio nors kūno vietinį judėjimą. Mat sukurtosios dvasinės substancijos galioje yra tai, kad kūnas jai paklustų vietiniu judėjimu. Tačiau ji, keisdama kokio nors kūno vietą, panaudoja natūraliai veikiančią galią, kad gautų kokius nors padarinius, pavyzdžiui, kalvystės menas panaudoja ugnį, kad suminkštintų geležį. Bet iš tiesų tai nėra joks stebuklas. Todėl tenka pripažinti, kad sukurtos dvasinės substancijos savo galia nedaro jokių stebuklų.
- [7] Sakau, savo galia, nes niekas toms substancijoms nekliudo daryti stebuklų veikiant dieviškąja galia. Čia akivaizdu tai, kad vienam angelų būriui, pasak Grigaliaus⁶, specialiai skirta daryti stebuklus. Taip pat jis sako, kad kai kurie šventieji stebuklus daro savo pačių galia, o ne tarpininkaudami.
- [8] Tačiau reikia turėti omeny tai, jog kai angelai arba demonai naudojami kokiais nors daiktais, kad pasiektų tam tikrų rezultatų, tai naudojami jais kaip įrankiais, kaip gydytojas naudojami kokiomis nors žolelėmis, kad išgydytų ligonį. Tačiau įrankio padarinys neatitinka jo galios, bet ją pranoksta tiek, kiek įrankis veikia pirminio veiksnio galia: juk pjūklas arba kirvis lovą daryti gali tik judinami galia to meno, kuris juos į tą padarinį nukreipia, o natūrali šiluma gali auginti mėsą tik maitinančiosios sielos galia, kuri naudojami šiluma tarsi tam tikru įrankiu. Vadinasi, teisinga, kad iš natūralių daiktų kyla kai kurie aukštesni padariniai, kai dvasinės substancijos jais naudojami tarsi tam tikrais įrankiais.
- [9] Taiigi nors, griežtai tariant, tokių padarinių stebuklais negalima vadinti, nes jie kyla iš natūralių priežasčių, vis dėlto jie mums dvejomis panašūs į stebuklus. Pirmiausia tuo, kad dvasinės substancijos tas priežastis į jų padarinius nukreipia mums neįprastu būdu; todėl ir sumanių meistrų darbai stebina, nes dauguma žmonių nesuvokia, kaip meistrai tai padaro. Antraip stebina tuo, jog natūralios priežastys, skirtos gauti tam tikrus padarinius, įgyja tam tikrų galių dėl to, kad jomis tarsi įrankiais naudojami dvasinės substancijos. Ir šis panašumas yra artimesnis stebuklo prigimčiai.

Literatūra ir nuorodos

- ¹ Žr. Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. Iš lotynų k. vertė G. Vyšniauskas. *Logos* 68, 2011, sk. 47, p. 131–133.
- ² Žr. Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, antroji knyga. Iš lotynų k. vertė G. Vyšniauskas. Vilnius: Logos, 2003, sk. 16 ir 21.
- ³ Žr. Avicenna, *Liber de anima seu sextus de naturalibus*, IV, 4. Ed. Simone Van Riet, Gérard Verbeke. Louvain: Éditions orientalistes; Leiden: E. J. Brill, 1968, p. 65–66.
- ⁴ Žr. ten pat, p. 61–65.
- ⁵ Žr. Aristotle, *Metaphysics* VII, 8 [1033b 19 ir toliau]. Prieiga per internetą: <<http://classics.mit.edu/Aristotle/metaphysics.7.vii.html>>
- ⁶ Žr. Sancti Gregorii Papae, *De vita miraculis sancti Benedicti* [caput XXXI, D]. In Sancti Gregorii Papae *Dialogorum* liber secundus. Prieiga per internetą: [https://books.google.lt/books?id=Tvw0FheeWpQC&pg=PA106&lpg=PA106&dq=Gregorius+Magnus,+Libri+dialogorum+II+\[Vita+sancti+Benedicti\];+J.+P.+Migne,+PL+66,+p.+190+\[caput+XXXI,+D\].+Prieiga+per+internetą:+<http://books.google.lt/books?id=O3HYAAAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false](https://books.google.lt/books?id=Tvw0FheeWpQC&pg=PA106&lpg=PA106&dq=Gregorius+Magnus,+Libri+dialogorum+II+[Vita+sancti+Benedicti];+J.+P.+Migne,+PL+66,+p.+190+[caput+XXXI,+D].+Prieiga+per+internetą:+<http://books.google.lt/books?id=O3HYAAAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false) >

Iš lotynų kalbos vertė
prof. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS,
Klaipėdos universitetas

Versta iš S. Thomae de Aquino *Summa contra gentiles*, Romae, Apud sedem commissionis Leoninae et apud librariam Vaticanas, Desclee et C. Herder, 1934.